

'Was schenke ich, wenn ich mich nicht beraube'

Van Bibliotheek AI naar Library TiU

Kerncollectie wordt Augustijnse collectie in Tilburg University

De kerncollectie van de Bibliotheek Augustijns Instituut is weer toegankelijk voor het publiek, voortaan in de Library van de Tilburg University. Op 19 juni was de officiële overdracht, een dag waarop de betekenis van deze schenking en de relevantie van Augustinus voor deze tijd goed naar voren kwamen.

Met bovenstaand citaat van Etty Hillesum begon provinciaal Pierre Stikkelbroeck zijn toespraak. Toen zij in 1941 haar boek aan Julius Spier overhandigde, voelde het volgens haar alsof ze zichzelf bestolen had. 'Dit citaat geeft uitstekend de gevoelens weer van de vijf Nederlandse Augustijnen die onze Provincie vertegenwoordigden. Enerzijds moeten we weer 'een veer laten', anderzijds zijn we blij dat we deze kostbare schat tenminste kunnen doorgeven.'

Met een verwijzing naar Augustinus' *Regel* dat boeken op vastgestelde tijden beschikbaar moeten zijn, sprak de provinciaal de wens uit dat de collectie bij de 'adoptie-ouders' mag doorgroeien. Symbool voor de overdracht was de overhandiging van de eerste Nederlandse vertaling van *De Civitate Dei* door Fenacoliuss uit 1646. Dit boek was namelijk in 1996 geschonken aan de Bibliotheek Augustijns Instituut toen de verlengde zuidvleugel van Mariënhage in gebruik genomen werd.



Symbolische schenking van de collectie: Corno Vromans en Pierre Stikkelbroeck

Als tegenprestatie overhandigde Corno Vromans, directeur van de Universiteitsbibliotheek (UB) Tilburg, een USB-stick met daarop alle 15.000 records van de augustijnse schenking. Hij herinnerde aan de lange, soms moeizame weg: de intentieverklaring

voor de overdracht is ondertekend op 18 mei 2015, terwijl de eerste onderhandelingen al plaatsvonden in 2007.

De UB Tilburg heeft nu 451 meter ruimte voor de augustijnse collectie gereserveerd en zal zorgdragen voor een goed beheer en een optimale digitale ontsluiting. De augustijnse collectie is voor iedereen toegankelijk maar zal vooral een aanwinst zijn voor de studenten van de Tilburg School of Theology en het Centre for the Study of Early Christianity.



Theo Clemens

Geschiedenis van de collectie

Theo Clemens, kerkhistoricus, schetst de op- en neergang van het boekenbezit van kloosters in de vorige eeuw. Hij verwijst daarvoor naar het *Tijdschrift voor Nederlandse kerkgeschiedenis*, 22 (2019) p. 225-238, waarin

Peter Nissen een overzicht geeft van de groei van katholieke theologische (opleidings-)bibliotheek van de negentiende eeuw. In de eerste helft van de twintigste eeuw groeit het aantal seminaries zelfs spectaculair: van 48 naar 126. Maar de daling in de jaren '60 is al even spectaculair, wanneer de instroom op kleinseminaries dramatisch mindert en grootseminaries worden vervangen door instellingen voor Wetenschappelijk Theologisch Onderwijs. In de jaren '70 wordt een aantal bibliotheken aange-

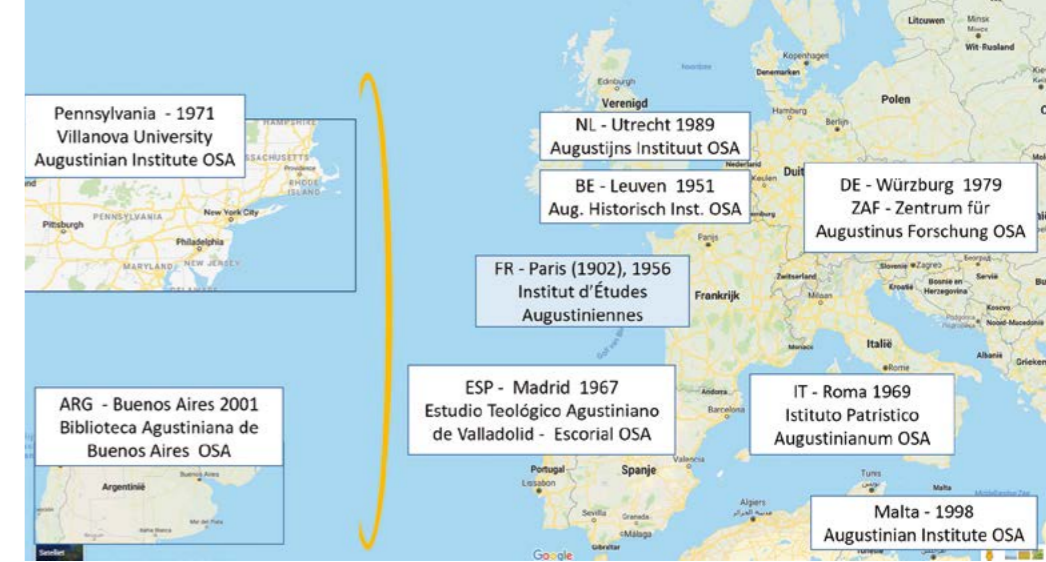


Aandachtig gehoor ...

kocht door universiteiten. Dan komen nieuwe ingrepen en herbestemmingen door de fusie van theologische opleidingen en, vanaf jaren '90, de opheffing van kloosters en hun boekenbezit.

In dit overzicht ontbreekt de augustijnse bibliotheek. Theo Clemens vertelt hoe het boekenbezit van de augustijnen een andere route dan vele opleidingsbibliotheek heeft gevolgd. De conventscollectie, opgebouwd vanaf 1895, gaat in 1944 verloren bij het Duitse bombardement op Eindhoven. In 1945 is de bibliotheek opnieuw opgebouwd, en tussen 1952 en 1967 functioneert ze zelfs als een openbare stadsbibliotheek voor de humaniora. Met eigen geld en met gemeentesubsidies worden er boeken aangekocht op het terrein van filosofie, theologie,

Een wereldwijd netwerk van augustijnse instituten die Augustinus' leven en werk promoten. Acht van de negen instituten behoren tot de OSA. Alleen het IEA in Parijs is opgericht door de Assumptionisten.



letteren, kunst, geschiedenis en aardrijkskunde.

Na 1967 gaat de bibliotheek zelfstandig verder als *Wetenschappelijke Bibliotheek Mariënhage*. In de jaren '70 groeit deze fors door de aanwas van materiaal afkomstig uit de opgeheven augustijnse studiehuisen in Nijmegen, Culemborg, Witmarsum en Parijs.

In 1979 wil het Provinciaal Bestuur de bibliotheek verkopen. De ironie van de tijd wil dat de Universiteit van Tilburg destijds een miljoen gulden voor de collectie had geboden. 'Was dat bod aanvaard, dan waren we hier vandaag niet bijeen geweest.' De bibliotheek bleef augustijns bezit, maar de collectievorming werd toegespitst op Augustinus, patristiek, dogmatiek, kerkgeschiedenis, hagiografie, bijbel-

exegese, antieke en middeleeuwse filosofie en de ordesgeschiedenis.

In 1993 wordt de naam van de bibliotheek, met behoud van zelfstandigheid, veranderd in *Bibliotheek Augustijns Instituut*. De collectievorming wordt nog meer toegespitst op Augustinus en augustiniana en saneringen volgen. In 2002 worden de cataloguskaartjes vervangen door de elektronische catalogus die vanaf 2014 is opgenomen in WorldCat – wat de overname van de 15.000 recordgegevens door de UB Tilburg aanzienlijk vereenvoudigde.

Niet alleen de kerncollectie Augustinus en augustiniana kreeg een goede herbestemming in 2017. Van de overige ca 30.000 banden van filosofie, patristiek, theologie, exegese, hagio-

grafie zijn zo veel mogelijk titels naar de instituten binnen de OSA gegaan. Tot de ontvangers behoren bovendien de Priester- en diakenopleiding in Bovendonk en het Ruusbroecgenootschap in Antwerpen. Boeken die geen betekenis hadden binnen het collectieprofiel zijn door de provincie verkocht aan antiquariaten en veilingen om de kosten te drukken. Een klein restdeel is geschonken aan een goed doel.



Ingrid van Neer-Bruggink



De aanwezigen konden een dwarsdoorsnede van de collectie bewonderen. Hier toont Ingrid van Neer de tekstbezorging van de *Opera Omnia* van Augustinus vanaf de 16de eeuw. Uitgever Amerbach in Basel publiceerde in 1505 in elf delen het eerste complete overzicht in druk. Dit zijn nog zogenoemde post-incunabellen. Daarna volgt tussen 1528-1556 de editie van Frobenius uit Basel waaraan ook Erasmus van Rotterdam meewerkt en de sterk verbeterde teksteditie van de *Leuvense theologen in 1614*. De uitgave

van de *Mauristen (1679-1703)* is een nieuwe mijlpaal in het tekstkritisch onderzoek, terwijl de *Patrologia Latina* van Migne (1844-1855) het niet zo nauw neemt met de tekstanalyse of het auteursrecht. In de 20e eeuw worden de tekstedities van het *Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum (De Gruyter)* en het *Corpus Christianorum (Brepols)* de nieuwe norm. Microfiches, cd-roms en dvd's zijn de voorlopers van de online databases als de *Library of Latin Texts (Brepols)*.

Een wereldwijd netwerk

Een augustijnse collectie ontvangen betekent ook deel worden van een wereldwijd augustijns kennisnetwerk, zoals Ingrid van Neer liet zien. Er zijn negen instituten met ieder eigen publicaties aan artikelen, tijdschriften, series, vertalingen of encyclopedieën. Elk instituut organiseert in samenwerking met universiteiten studiedagen, symposia of congressen. De Orde biedt op verscheidene websites vrij toegankelijke databanken, teksten en beeldmateriaal aan.

Mede door de ondersteunende rol van dit OSA-netwerk verschijnen jaarlijks 200 tot 300 nieuwe titels over leven, werk en invloed van Augustinus.

Ingrid van Neer-Bruggink, bibliothecaris Augustijns Instituut

Lees meer hierover op de volgende pagina's >>>